

Skojarzenia Polaków ze słowem „imigrant”

Opracował
Jonathan Scovil

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W skrócie

- Zakładaliśmy, że za sprawą medialnych sporów ostatnich lat słowo „imigrant” mogło nabrać w Polsce negatywnego wydźwięku. W dwóch kolejnych badaniach przeprowadziliśmy eksperymenty, które miały przetestować tę hipotezę – w każdym z nich dwóm grupom respondentów zadawaliśmy takie samo pytanie o ich stosunek do cudzoziemców osiedlających się w Polsce, z tą różnicą, że w pierwszym przypadku używaliśmy słowa „imigrant”, a w drugim – „obcokrajowiec”. Wyniki eksperymentu potwierdziły nasze przypuszczenia – Polacy odnoszą się wyraźnie gorzej do cudzoziemca osiedlającego się w naszym kraju, jeśli zostanie on nazwany „imigrantem”.
- W porównaniu do neutralnego określenia, jakim jest „obcokrajowiec”, słowo „imigrant” budzi w Polakach więcej skojarzeń. Część jest względnie neutralna: ktoś szukający pomocy, lepszego życia – ale wiele jest negatywnych: niebezpieczeństwo, kłopoty, nielegalne przekraczanie granicy, nieuczciwe wykorzystywanie pomocy czy wzrost przestępczości. Imigranci na ogół częściej też kojarzyli się z odległymi miejscami pochodzenia i odmiennością etniczną bądź kulturową: z Afryką, z ludźmi czarnoskórymi lub posiadającymi ciemniejszy kolor skóry, z Bliskim Wschodem, z Arabami, Azją oraz islamem.

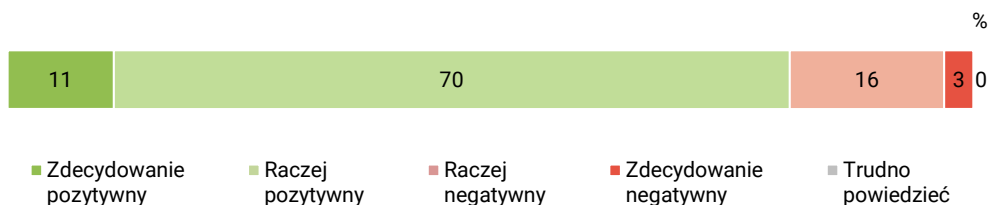
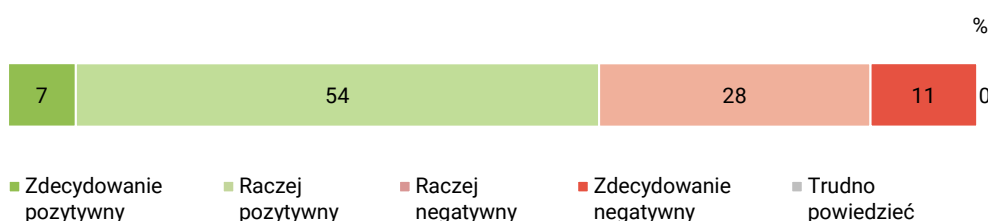
W lutym planowaliśmy zamieścić w naszym comiesięcznym, ogólnopolskim sondażu rozbudowany blok pytań dotyczący postrzegania imigrantów, których w ostatnich latach jest w Polsce coraz więcej. Jako że temat ten potrafi budzić duże kontrowersje, zależało nam na sformułowaniu pytań w sposób możliwie neutralny, tak by odpowiedzi odzwierciedlały rzeczywiste poglądy badanych, a nie stanowiły wynik krótkotrwałej, emocjonalnej reakcji na źle dobrane słowa. Zakładaliśmy, że kluczowa będzie kwestia nazwania osób, o które pytamy. W debacie publicznej wokół kryzysu migracyjnego z lat 2015–2016 jedne media nazywały przybywających wówczas do Europy ludzi „uchodźcami”, a drugie „najeźdźcami”, co w oczywisty sposób mogło przekładać się na zupełnie odmienne interpretacje tego samego zjawiska. Jest to skrajny przykład, ale dobrze ilustruje on zjawisko, które występuje również w przypadku określeń bardziej do siebie zbliżonych, a jednak niepostrzeżenie naprowadzających respondentów na odmienne skojarzenia. Choć określenie „imigrant” może wydawać się czysto opisowe i jest wykorzystywane w literaturze naukowej, podejrzewaliśmy, że za sprawą medialnych sporów ostatnich lat mogło nabrać negatywnego wydźwięku, a zatem nie nadawało się do naszych pytań. Chcieliśmy się jednak upewnić i dlatego postanowiliśmy zrobić eksperyment. Zanim rozpoczęło się nasze comiesięczne badanie, przeprowadziliśmy krótką internetową ankietę na mniejszej próbie¹. Jej celem było sprawdzenie, na ile słowo „imigrant” jest obciążone i może pogarszać stosunek ankietowanych do osoby określanej tym mianem.

„IMIGRANT” A „OBCOKRAJOWIEC”

Założenia naszego eksperymentu były dość proste. Na drodze losowania mniej więcej połowa respondentów została zapytana o swój stosunek do „imigrantów”, a druga część do „obcokrajowców” osiedlających się w Polsce – to ostatnie określenie rzadziej przewija się w medialnych debatach i dlatego podejrzewaliśmy, że będzie bardziej neutralne. Wyniki ankiety potwierdziły nasze przypuszczenia. Odsetek pozytywnych odpowiedzi na identyczne pytanie o stosunek do zamieszkujących Polskę „obcokrajowców” był o całe dwadzieścia punktów procentowych wyższy niż w przypadku użycia słowa „imigrant” (81% wobec 61%).

¹ Badanie zostało zrealizowane metodą wywiadów internetowych (CAWI) w okresie 24–28 stycznia 2025 roku na próbie dorosłych mieszkańców Polski (N=564).

WYNIKI ANKIETY INTERNETOWEJ

RYS. 1. Jaki jest ogólnie Pana(i) stosunek do **obcokrajowców** osiedlających się w Polsce? (N=263)Jaki jest ogólnie Pana(i) stosunek do **imigrantów** osiedlających się w Polsce? (N=293)

W oparciu o ten eksperyment podjęliśmy decyzję, by w naszych sondażach pytać przede wszystkim o „obcokrajowców” osiedlających się w Polsce. Ciekawiło nas jednak, czy zaobserwowane obciążenie słowa „imigrant” nie wynikało jedynie z ograniczeń niewielkiej internetowej ankiety. Czy mamy do czynienia z bardziej uniwersalną prawidłowością? By się o tym przekonać, postanowiliśmy powtórzyć nasz eksperyment, dodając takie same pytania na zakończenie zestawu pytań poświęconego postrzeganiu przybyszy z zagranicy, który zamieściliśmy w dużym, comiesięcznym badaniu naszego ośrodka, realizowanym na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski².

Wyniki tego badania ponownie dowiodły, że Polacy mają zauważalnie gorszy stosunek do cudzoziemców, kiedy nazywa się ich „imigrantami”. Różnica jest nieco mniejsza niż w sondażu internetowym, ale wciąż wyraźna – odsetek deklaracji pozytywnego nastawienia sięga 70% w przypadku użycia bardziej neutralnego słowa „obcokrajowiec” i 58%, gdy posługujemy się słowem

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (418) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiadnym od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiadnym od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 6 do 16 lutego 2025 roku na próbie liczącej 965 osób (w tym: 61,0% metodą CAPI, 20,5% – CATI i 18,4% – CAWI).

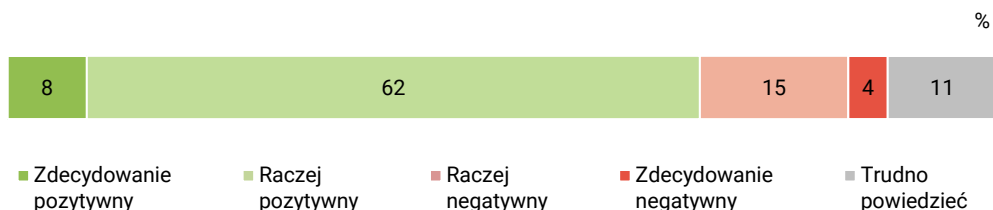
CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

„imigrant”. Wniosek o negatywnym obciążeniu tego drugiego określenia ma więc solidne oparcie w danych.

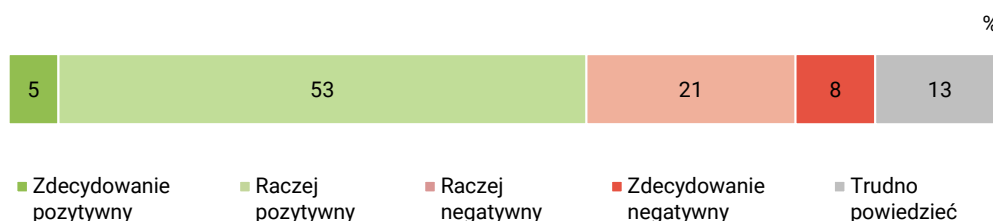
CBOS

WYNIKI BADANIA NA REPREZENTATYWNEJ PRÓBIE LOSOWEJ DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW POLSKI

RYS. 2. Jaki jest ogólnie Pana(i) stosunek do obcokrajowców osiedlających się w Polsce? (N=480)

Jaki jest ogólnie Pana(i) stosunek do imigrantów osiedlających się w Polsce? (N=479)

Zarówno w przypadku pytania o „imigrantów”, jak i „obcokrajowców” osiedlających się w Polsce pozytywny stosunek do nich miały częściej osoby:

- lepiej wykształcone,
- dysponujące większymi dochodami,
- wyznające poglądy lewicowe.

Pewne różnice między pytaniami zaznaczały się natomiast w przypadku płci i wieku – mężczyźni wyraźnie częściej odnosili się przychylnie do „obcokrajowców”, a kobiety nieco częściej do „imigrantów”. Z kolei przy użyciu słowa „imigrant” zaznaczała się dość wyraźna zależność między młodszym wiekiem badanych a gorszym nastawieniem do przybyszy z zagranicy, którą wielokrotnie obserwowaliśmy, badając choćby stosunek Polaków do uchodźców z Ukrainy. Co ciekawe, w przypadku wersji pytania ze słowem „obcokrajowiec” zależność ta się rozmywa, co sugeruje, że zwłaszcza wśród młodych Polaków słowo „imigrant” wywołuje negatywne skojarzenia, które mogą pozostać uśpione przy innym doborze słownictwa – zob. tabele aneksowe 1 i 2.

SWOBODNE SKOJARZENIA

W naszej ankiecie internetowej po pytaniach eksperymentalnych zadaliśmy jeszcze badanym – wszystkim, nie tylko połowie – pytania otwarte o to, jakie dokładnie skojarzenia wywołuje w nich z jednej strony słowo „imigrant”, a z drugiej „obcokrajowiec” (tych pytań nie powtarzaliśmy już na większej próbie). Swobodne odpowiedzi zebrane w szersze kategorie dają nam lepszy wgląd w mechanizmy, które mogą stać za negatywnym obciążeniem tego pierwszego terminu.

Rzuca się w oczy, że badani znacznie częściej mieli w ogóle jakieś wyraźne skojarzenia – niekoniecznie negatywne – ze słowem „imigrant” niż ze słowem „obcokrajowiec”. Co prawda największa grupa skojarzeń z pierwszym terminem stanowiła neutralne określenia lub definicje (takie jak „osoba z innego kraju”), ale w przypadku drugiego słowa odsetek takich odpowiedzi był ponad dwukrotnie wyższy (31% w przypadku „imigranta” wobec 68% w przypadku „obcokrajowca”).

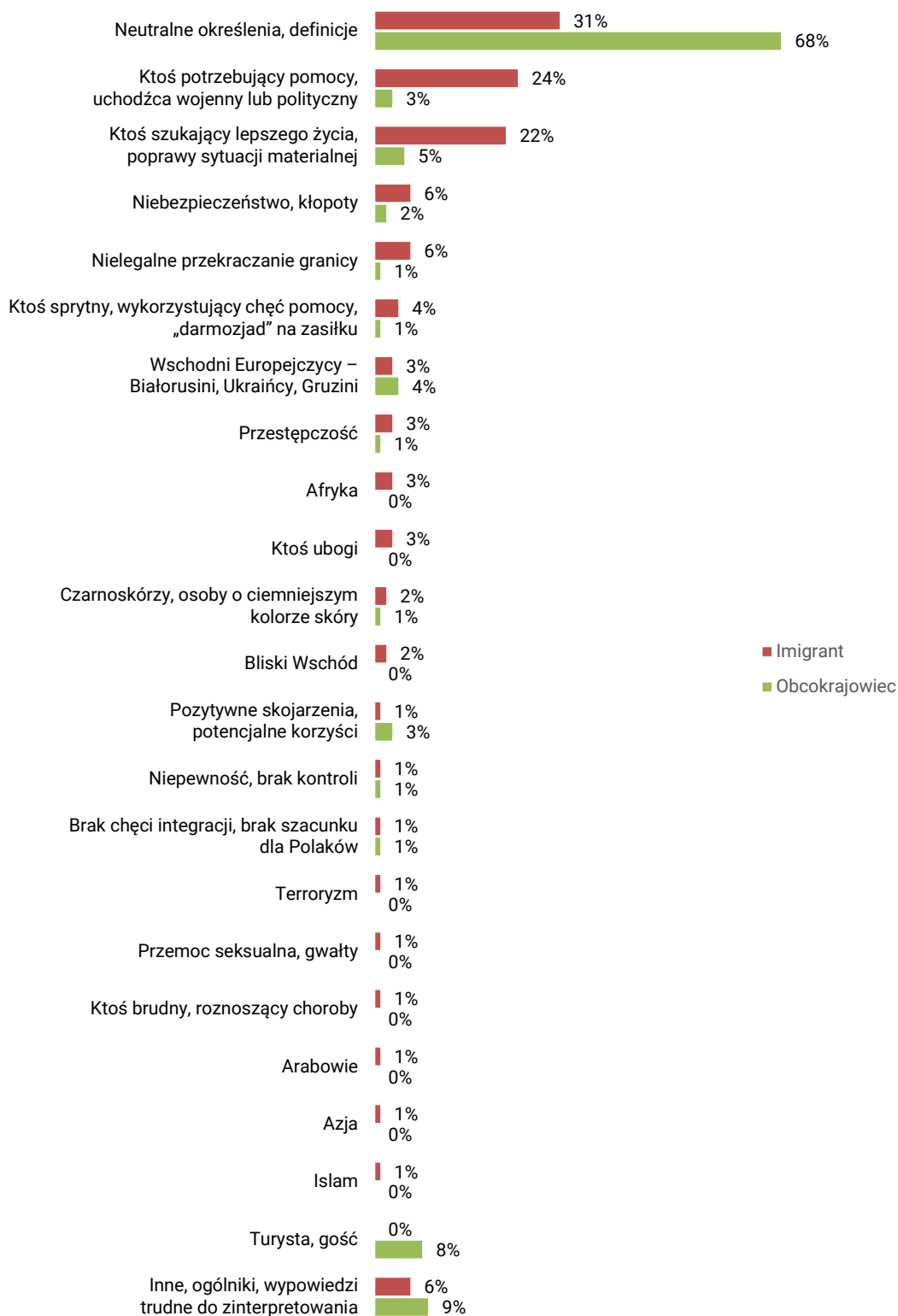
Znaczące odsetki badanych kojarzyły słowo „imigrant” z osobą potrzebującą pomocy, uchodźcą wojennym lub politycznym (24%) lub z kimś szukającym lepszego życia, poprawy sytuacji materialnej (22%). Słowo „obcokrajowiec” budziło takie skojarzenia wyraźnie rzadziej (odpowiednio: 3% i 5% odpowiedzi).

Mniejsze, choć wciąż znaczące odsetki respondentów kojarzyły „imigrantów” z różnymi negatywnymi zjawiskami: ogólnym niebezpieczeństwem i kłopotami (6%), nielegalnym przekraczaniem granicy (6%), kimś sprytnym, wykorzystującym chęć pomocy (4%; przewijały się tu takie hasła jak „darmozjad”, „cwaniak”, „życie na socjalu”), przestępczością (3%) czy ubóstwem (3%). W przypadku „obcokrajowców” odsetki takich skojarzeń były zawsze co najmniej dwukrotnie niższe, a czasem były wręcz równe zero. Warto też zwrócić uwagę na charakterystyczne, rzadziej wymieniane skojarzenia ze słowem „imigrant”, które w przypadku „obcokrajowca” w ogóle się nie pojawiały: terroryzm, przemoc seksualna, gwałty, ktoś brudny, roznoszący choroby.

Słowo „imigrant” na ogół częściej też kojarzyło się badanym z odległymi rejonami pochodzenia i odmiennością etniczną bądź kulturową: z Afryką, z ludźmi czarnoskórymi lub posiadającymi ciemniejszy kolor skóry od przeciętnego Polaka, z Bliskim Wschodem, Arabami, Azją oraz islamem. Łącznie odpowiedź z którejś z tych kategorii podało 8% badanych (wobec 2% w przypadku „obcokrajowców”).

Termin „obcokrajowiec” kojarzono za to nieco częściej z bliższymi nam kulturowo wschodnimi Europejczykami, takimi jak Ukraińcy, Białorusini czy Gruzini (4% wobec 3% w przypadku „imigrantów”), z pozytywnymi zjawiskami bądź potencjalnymi korzyściami (3% wobec 1%) i z turystami lub gośćmi (8% wobec 0%), czego akurat nie należy nadinterpretowywać, jako że słownikowa definicja „imigranta” raczej wyklucza pozostawanie w danym kraju zaledwie turystą.

RYS. 3. Co się Panu(i) kojarzy ze słowem „imigrant”/„obcokrajowiec”?

Jak pokazują nasze badania, słowo „imigrant” nie jest w Polsce terminem neutralnym. Polacy mogą odnosić się gorzej do cudzoziemca osiedlającego się w naszym kraju, jeśli zostanie on określony w ten sposób. Zajmujący się migracją badacze i analitycy – ale też dziennikarze, politycy czy aktywiści – powinni mieć tego świadomość. W porównaniu do neutralnego określenia, takiego jak „obcokrajowiec”, słowo „imigrant” budzi w Polakach więcej skojarzeń. Część z nich jest względnie neutralna – ktoś szukający pomocy, lepszego życia – ale wiele jest negatywnych: niebezpieczeństwo, kłopoty, nielegalne przekraczanie granicy, nieuczciwe wykorzystywanie pomocy czy wzrost przestępczości. Termin „imigrant” na ogół częściej też kojarzy się z odległymi rejonami pochodzenia i odmiennością etniczną bądź kulturową: z Afryką, ludźmi czarnoskórymi lub posiadającymi ciemniejszy kolor skóry, z Bliskim Wschodem, Arabami, Azją oraz islamem.

TABELA 2

		Jaki jest ogólnie Pana(i) stosunek do imigrantów osiedlających się w Polsce?			Liczba osób
		Pozytywny	Negatywny	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		58	29	13	479
Płeć	Mężczyźni	57	32	11	232
	Kobiety	60	26	15	247
Wiek	18–24 lata	47	34	18	48
	25–34	54	35	11	76
	35–44	62	31	7	89
	45–54	67	22	11	78
	55–64	50	30	20	77
	65 lat i więcej	64	23	12	111
Miejsce zamieszkania	Wieś	49	35	16	207
	Miasto do 19 999	60	25	16	66
	20 000 – 99 999	58	32	10	77
	100 000 – 499 999	74	18	9	79
	500 000 i więcej mieszk.	74	19	7	50
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	38	45	17	43
	Zasadnicze zawodowe	57	30	12	96
	Średnie	56	29	14	197
	Wyższe	69	22	10	143
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	68	21	11	71
	Średni personel, technicy	54	41	5	20
	Pracownicy adm.-biurowi	59	32	9	32
	Pracownicy usług	63	25	12	39
	Robotnicy wykwalifikowani	47	34	19	52
	Robotnicy niewykwalifik.	49	42	8	25
	Rolnicy	44	36	20	16
	Pracujący na własny rach.	79	21		28
	Bezrobotni	55	30	14	9
	Emeryci	61	24	15	118
	Renciści	57	33	10	18
	Uczniowie i studenci	42	33	24	24
	Zajmujący się domem i inni	54	33	13	29
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	62	29	9	59
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	69	23	8	52
	sekt. pryw. poza rolnict.	58	30	12	154
	prywatnym gosp. rolnym	42	39	19	17
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	41	45	14	64
	Od 2000 do 2999 zł	69	20	10	73
	Od 3000 do 3999 zł	62	31	7	74
	Od 4000 do 5999 zł	70	21	8	73
	6000 zł i więcej	76	14	9	39
	Trudno powiedzieć	45	36	19	71
	Odmowa odpowiedzi	53	28	18	85
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	52	23	24
	Średnie	55	30	15	171
	Dobre	64	26	10	284
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	57	22	21	24
	Raz w tygodniu	56	32	12	158
	1–2 razy w miesiącu	56	34	10	64
	Kilka razy w roku	61	24	15	122
	W ogóle nie uczestniczy	64	28	7	99
Poglądy polityczne	Lewica	75	17	9	104
	Centrum	66	24	10	154
	Prawica	53	39	8	157
	Trudno powiedzieć	30	32	38	50